

ŠIAULIŲ KULTŪROS CENTRAS

3	0	2	2	9	6	7	1	1
---	---	---	---	---	---	---	---	---

(įstaigos kodas)

SAUGOS IR SVEIKATOS INSTRUKCIJA DIRBANT SU KILNOJAMAISIAIS ELEKTROS ĮRANKIAIS Nr. 6

I. BENDROJI DALIS

1. Dirbti su kilnojamaisiais elektros įrankiais gali Šiaulių kultūros centro (toliau – Centras) darbuotojas, turintis 18 m., susipažinęs su tų įrankių gamintojų naudojimo instrukcijomis, pasitikrinęs sveikatą, išklauses darbų bei gaisrinės saugos instruktažus.
2. Darbuotojo darbo ir poilsio režimas:
  - 2.1. darbo laiko norma 40 valandų per savaitę, (neskaitant papildomo darbo, viršvalandžių) nebent darbo teisės normos nustato sutrumpintą darbo laiką ar šalys susitaria dėl ne viso darbo laiko;
  - 2.2. vidutinis darbo laikas, įskaitant viršvalandžius, per kiekvieną septynių dienų laikotarpį negali būti ilgesnis kaip 48 valandos (neįskaitant darbo pagal susitarimą dėl papildomo darbo laiko);
  - 2.3. darbo laikas, įskaitant viršvalandžius ir darbą pagal susitarimą dėl papildomo darbo negali būti ilgesnis kaip 12 val., neįskaitant pietų pertraukos, ir 60 val. per kiekvieną septynių dienų laikotarpį;
  - 2.4. negali būti dirbama daugiau kaip šešias dienas per septynias paeilui einančias dienas;
  - 2.5. dirbant pagal suminę darbo laiko apskaitą, maksimalusis darbo laikas (įskaitant viršvalandžius, tačiau neįskaitant darbo pagal susitarimą dėl papildomo darbo), vidutiniškai per septynių dienų laikotarpį negali būti ilgesnis kaip 48 valandos, skaičiuojant per apskaitinį laikotarpį.
  - 2.6. darbuotojui suteikiamos fiziologinės pertraukos pagal poreikį ir specialios pertraukos, dirbant lauke ar nešildomose patalpose, profesinės rizikos sąlygomis, dirbant sunkų fizinį darbą;
  - 2.7. pertrauka pailsėti ir pavalgyti, ne vėliau kaip po 5 darbo valandų. Jos trukmė ne trumpesnė nei 30 min. ir ne ilgesnė kaip 2 val. (nebent susitarta dėl suskaidytos darbo dienos laiko režimo);
  - 2.8. kasdienio nepertraukiamojo poilsio tarp darbo pamainų trukmė negali būti trumpesnė kaip 11 val. iš eilės, o per 7 paeilui einančių dienų laikotarpį darbuotojui turi būti suteiktas bent 35 valandų nepertraukiamo poilsio laikas. Jeigu darbo dienos trukmė daugiau kaip 12 val., bet ne daugiau kaip 24 val., nepertraukiamojo poilsio tarp darbo pamainų laikas negali būti mažesnis negu 24 valandos.
3. Pranešimo apie nelaimingą atsitikimą tvarka:
  - 3.1. nukentėjus nelaimingo atsitikimo metu, jei gali, pranešti Centro vadovui ar įgaliotam asmeniui;
  - 3.2. pamačius arba sužinojus, kad įvyko nelaimingas atsitikimas, suteikti nukentėjusiajam pirmąją pagalbą, jei reikia, iškviešti greitąją medicinos pagalbą bendroju pagalbos telefonu 112. Pranešti apie nelaimingą atsitikimą Centro vadovui ar jo įgaliotam asmeniui;
  - 3.3. kol nelaimingas atsitikimas bus pradėtas tirti, darbo vieta ir įrenginių būklė turi likti tokia, kokia buvo nelaimingo atsitikimo metu. Jei dėl to kyla pavojus aplinkui esančių darbuotojų gyvybei ar sveikatai, galima daryti tik būtinus pakeitimus apie tai surašant aktą;
  - 3.4. įvykus nelaimingam atsitikimui pakeliui į darbą arba iš darbo, kreiptis į gydymo įstaigą ir nedelsiant pranešti Centro vadovui, ar jo įgaliotam asmeniui.
4. Pranešimo apie darbo metu pastebėtus trūkumus tvarka - savavališkai nešalinti darbo priemonių, įrenginių ir pastatų gedimų, juose įrengtų darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos įtaisų gedimų; nedelsiant pranešti Centro vadovui ar jo įgaliotam asmeniui, apie darbo ir darbų saugos priemonių gedimus, apie padėtį darbo vietose, darbo patalpose, pavojų darbuotojų saugai ir sveikatai.
5. Darbuotojas gali atsisakyti dirbti - darbus, kuriuos saugiai atlikti neapmokytas; jeigu įrankiai, įrenginiai techniškai netvarkingi; darbo aplinka kelia pavojų sveikatai ir gyvybei; jei kolektyvinės apsaugos priemonės neužtikrina darbuotojo apsaugos nuo rizikos veiksnių, o asmeninės apsaugos priemonės neišduotos; jei asmeninės apsaugos priemonės netvarkingos, nepatikrintos, neišbandytos.

6. Asmens higienos reikalavimai - dirbti su tvarkingais ir švariais darbo drabužiais, avalyne; rankas plauti tik tam skirtomis priemonėmis; nelaikyti darbo vietoje maisto ir darbo patalpoje nevalgyti.
7. Už šios instrukcijos nevykdymą, darbuotojui taikoma LR įstatymų nustatyta drausminė, materialinė, administracinė atsakomybė, priklausomai nuo pažeidimo pobūdžio ir pasekmių.

II. PROFESINĖS RIZIKOS VEIKSNIAI. SAUGOS PRIEMONĖS NUO JŲ POVEIKIO

8. Pavojingi, kenksmingi ir kiti rizikos veiksniai dirbančiojo su kilnojamaisiais elektros įrankiais:
  - 8.1. elektros srovė;
  - 8.2. netvarkingi saugos gaubtai (judančios dalys);
  - 8.3. nepakankamas darbo vietos apšvietimas;
  - 8.4. nepalankios meteorologinės sąlygos (aukšta, žema temperatūra, žaibas);
  - 8.5. triukšmas, vibracija.
9. Apsisaugojimui nuo elektros srovės darbininkas, dirbantis su kilnojamaisiais 1 klasės elektros įrankiais, turi naudoti dielektrines pirštines, guminius kilimėlius, dielektrinius kaliošus arba batus, taip pat įrankius su izoliuotomis rankenomis. Dirbantieji su 11 ir 111 klasės elektros įrankiais gali dirbti ir be apsauginių dielektrinių priemonių.
10. Dirbančio su kilnojamaisiais elektros įrankiais, darbo vietoje bendras triukšmo lygis neturi viršyti 85 dB, o oro užterštumas - higienos normose numatytų dydžių. Apsisaugojimui nuo triukšmo naudoti antifonus, trumpinti darbo triukšme laiką, nuo garų, dulkių, dujų - dujokaukę, respiratorių.
11. Guminės dielektrinės apsaugos priemonės turi būti laikomos apšildomose patalpose, uždaroje spintose ar dėžėse, atskirai nuo įrankių. Saugoti nuo tepalų, kitų gumą ardančių medžiagų poveikio.
12. Visos apsauginės dielektrinės priemonės turi būti su žyma, kurioje nurodyta kito patikrinimo data ir įtampa, kuriai esant su dielektrine priemone galima dirbti. Prieš pradėdant dirbti guminės dielektrinės apsaugos priemonės apžiūrimos, nuvalomos, jei jos sudrėkusios, gerai nušluostomos, išdžiovinamos. Skylėtomis, pažeistomis apsaugos priemonėmis naudotis draudžiama.
13. Lyjant ar sningant dirbti su elektros įrankiu atvirose aikštelėse leidžiama tik išimtiniais atvejais ir tik tuomet, kai darbo vieta yra po pastoge, ant sausos žemės ar pakloto ir kai naudojamos dielektrinės pirštinės bei kitos apsauginės priemonės.
14. Vadovaujantis nustatytais normomis, darbininkui, dirbančiam su kilnojamaisiais elektros įrankiais, nemokamai turi būti išduotos asmeninės apsauginės priemonės.
15. Darbuotojas privalo dirbti su asmeninėmis apsaugos priemonėmis, prižiūrėti ir naudoti jas pagal paskirtį, laiku pranešti tiesioginiam vadovui apie jų nusidėvėjimą, netinkamumą naudoti.
16. Asmeninė apsaugos priemonė darbdavio nuosavybė, todėl darbuotojas turi gražinti išeidamas iš darbo, perėjęs į kitą darbą, kur ši priemonė nenumatyta pagal rizikingumą. Įstatymų nustatyta tvarka atlyginti nuostolius, jei asmeninė apsaugos priemonė dėl jo kaltės dinga ar buvo sugadinta.

III. DARBUOTOJO VEIKSMAI PRIEŠ DARBO PRADŽIĄ

17. Dirbantysis su kilnojamaisiais elektros įrankiais, prieš darbo pradžią privalo patikrinti:
  - 17.1. ar yra ant elektros įrankio korpuso inventorinis numeris ir kito patikrinimo data;
  - 17.2. ar gerai priveržti varžtai, tvirtinimo mazgai ir detalės;
  - 17.3. ar tvarkingas reduktorius; tikrinant pasukti ranka špindelį (įrankis neturi būti įjungtas į tinklą);
  - 17.4. šepetėlių ir kolektoriaus būklę;
  - 17.5. laidų, šakutės ir kabelio izoliacijos būklę;
  - 17.6. ar tvarkingas įžeminimas, saugos gaubtai;
  - 17.7. ar tvarkingi jungikliai ir kaip įrankis, įjungtas į elektros srovę, veikia tuščiaja eiga.
18. Nustačius bent vieną trūkumą, pradėti darbą su elektros įrankiu draudžiama.
19. Darbus su elektros įrankiais reikia nedelsiant nutraukti, jeigu:
  - 19.1. sugedo jungiklis, sudužo šakutė, rozetė ar buvo pažeista kabelio izoliacija;
  - 19.2. jaučiamas elektros srovės poveikis (kad ir silpnas);
  - 19.3. pradėjo kibirkščiuoti ir dėl to jo paviršiuje atsiranda ugninis ruožas;
  - 19.4. pasirodė dūmai ir jaučiamas kvapas, panašus į izoliacijos degimą;
  - 19.5. pasigirdo triukšmas, bildesys ar padidėjo vibracija;

19.6. lūžo ar įtrūko korpuso detalės, rankena ar saugos gaubtas;

19.7. buvo pažeista darbinė dalis.

20. Asmenims, dirbantiems su elektros įrankiais, draudžiama: be priežiūros palikti į maitinimo tinklą įjungtą elektros įrankį, perduoti jį kitam asmeniui; ardyti elektros įrankį, rozetę, šakutę ir pačiam juos remontuoti; darbo metu laikytis už kabelio arba liesti besisukančias mechanizmo dalis.

IV. DARBUOTOJO VEIKSMAI DARBO METU

21. Elektriniai įrankiai privalo atitikti šiuos pagrindinius reikalavimus:

21.1. greitai įsijungti ir išsijungti;

21.2. srovinių dalių aptvaros ir uždangos (dangteliai, gaubtai ir kt.) įrengiamos taip, kad jų nebūtų galima nuimti arba atidaryti be specialių raktų arba įrankių.

22. Visų mechanizmų paleidimo įtaisai išdėstomi taip, kad pasaliniai asmenys negalėtų jų įjungti. Draudžiama vienu paleidimo įtaisu įjungti keletą srovės imtuvų, taip pat skirtingų mašinų paleidimo įtaisus išdėstyti greta. Jungikliai turi būti uždengti gaubtais be atvirų angų ir plyšių rankenai slankioti, jungiklių dėžė privalo būti užrakinama.

23. 12 ir 42 V rozetės ir šakutės, skirtos elektriniams įrankiams ir kilnojamiesiems šviestuvams įjungti, savo spalva ir konstrukcija turi skirtis nuo 127 ir 220 V rozečių ir šakučių 127 ir 120 V rozetės ir šakutės turi būti su papildomu žeminimo kontaktu.

24. Elektros įrankių, kurie veikia esant aukštesnei kaip 42 V įtampai, korpusai turi būti įžeminti. Įžeminta turi būti atskiru laidu, esančiu maitinimo kabelyje. Naudoti nulinį darbo laidą draudžiama. Aptikus įžeminimo įtaisų gedimą reikia nedelsiant jį pašalinti. Taip pat turi būti įžeminti keitiklių, skiriamųjų ir žeminimo transformatorių korpusai.

25. Elektros įrankiai, kilnojamosios lempos, įtampos žeminimo transformatoriai, dažnumo keitikliai turi būti tikrinami vieną kartą per mėnesį - ar nėra srovinių dalių susijungimo su korpusu, ar nenutrauktas įžeminimo laidas, ar tvarkinga maitinimo laidų izoliacija, ar nėra atvirų srovinių dalių.

26. Kilnojamųjų imtuvų izoliacija turi būti tikrinama ne rečiau kaip 1 kartą per 6 mėnesius megometru, užrašant į specialų žurnalą tikrinimo duomenis. Matuojant izoliacijos varžą megometru, reikia saugoti, kad žmonės neprisiliestų prie aparatų ir laidų, prijungtų prie megometro.

27. Elektrinių įrankių, prietaisų bei kilnojamų šviestuvų saugojimui bei tikrinimui, Centro vadovo įsakymu skiriamas atsakingas asmuo. Visi minėti įrankiai, prietaisai bei kilnojami šviestuvai turi turėti inventorinius numerius. Laikomi jie sausoje pašaliniam asmeniui neprieinamoje patalpoje.

28. Rankinis kilnojamas šviestuvas turi būti su metaliniu tinkleliu lempai apsaugoti, įtaisu jam pakabinti ir guminiu kabeliu su šakute. Kilnojamųjų šviestuvų įtampa statybos sąlygomis turi būti ne didesnė kaip 42 V o itin pavojingose vietose (ypač drėgnose vietose, tranšėjose, šachtose, šuliniuose, metaliniuose rezervuaruose, katiluose ir pan.) - ne didesnė kaip 12 V.

29. Jungti elektros įrankį kurio įtampa iki 42 V prie bendro naudojimo elektros tinklo per autotransformatorių, rezistorių ar potenciometrą draudžiama.

30. Stacionarius šviestuvus naudoti kaip rankines kilnojamąsias lempas draudžiama.

31. Laikinoji elektros instaliacija statybos aikštelėje įrengiama iš izoliuotų laidų, kurie kabinami ant tvirtų atramų virš darbo vietų ne žemiau kaip 2,5 m, virš praėjimų – ne žemiau kaip 3,5 m, virš pravažiavimų - ne žemiau kaip 6 m.

32. Elektros laidai, esantys po žeme, grindim, paklotu iki 2,5m gylio, turi būti vamzdžiuose, dėžėse.

33. Įrankiai, apšvietimo prietaisai, kiti srovės imtuvai į tinklą jungiami tam skirtais aparatais. Draudžiama srovės imtuvus įjungti į tinklą susukant laidus, sujungiant ir atjungiant jų galus.

34. Elektros įrankiai į tinklą įjungiami guminiiais kabeliais. Jei jų nėra, leidžiama išimties tvarka naudoti daugiagyslius lanksčius varinius laidus su izoliacija ne žemesnei kaip 500 V įtampai, įvilktus į gumines žarnas. Guminis kabelis, kuriuo tiekiami įtampa į kilnojamųjų mechanizmų elektros variklius, turi laisvai judėti tiems mechanizmams dirbant ir būti apsaugotas nuo mechaninių pažeidimų. Kilnojamo žeminimo transformatoriaus maitinimo kabelis turi būti ne ilgesnis kaip 2 m.

35. Naudojamų elektrinių įrankių ir kilnojamųjų šviestuvų laidai ir kabeliai darbo metu turi būti pakabinti. Juos tempti draudžiama. Negalima leisti laidams ir kabeliams liesti prie karštų, drėgnų ir tepaluotų paviršių, su elektrinio suvirinimo įrengimų laidais, turinčiais įtampą, taip pat su deguonies, acetileno ir kitų dujų tiekimo žarnomis.

36. Gręžiant detales elektrine gręžimo mašinėle, jas būtina patikimai įtvirtinti. Jeigu naudojamas svirtas, kad rankinė gręžimo mašinėle geriau prispaustų, būtina stebėti, kad svarto galas nesiremtų į paviršių, nuo kurio jis galėtų nuslysti.
37. Draudžiama apdoroti šlapias ir drėgnas detales rankiniu elektros įrankiu.
38. Darbus su elektros įrankiais reikia nedelsiant nutraukti, jeigu:
- 38.1. sudužo šakutė, rozetė ar buvo pažeista kabelio izoliacija;
  - 38.2. įtrūko, sudužo šepetėlių laikymo dangtelis;
  - 38.3. sugedo jungiklis;
  - 38.4. jaučiamas elektros srovės poveikis (kad ir silpnas);
  - 38.5. pradėjo kibirkščiuoti kolektoriaus šepetėliai ir dėl to jo paviršiuje atsiranda ugninis ruožas;
  - 38.6. pradėjo tekėti tepalas iš reduktoriaus ar ventiliacinių kanalų;
  - 38.7. pasirodė dūmai ir jaučiamas kvapas, panašus į izoliacijos degimą;
  - 38.8. pasigirdo triukšmas, bildesys ar padidėjo vibracija;
  - 38.9. lūžo ar įtrūko korpuso detalės, rankena ar saugos gaubtas;
  - 38.10. buvo pažeista darbinė dalis.
39. Nutrūkus elektros srovės tiekimui, užsikirtus besisukančioms dalims, taip pat per darbo pertraukus elektros įrankius iš elektros tinklo reikia išjungti. Pernešti elektros įrankį iš vienos vietos į kitą taip pat leidžiama tik išjungus iš elektros tinklo.
40. Asmenims, dirbantiems su elektros įrankiais, draudžiama:
- 40.1. be priežiūros palikti į maitinimo tinklą įjungtą elektros įrankį, taip pat perduoti jį asmeniui, neturinčiam teisės su juo dirbti;
  - 40.2. ardyti elektros įrankį, rozetę, šakutę ir pačiam juos remontuoti;
  - 40.3. darbo metu laikytis už kabelio arba liesti besisukančias mechanizmo dalis;
  - 40.4. šalinti rankomis, atliekas, drožles ir kt., įrankiui visiškai nesustojus. Jas reikia šalinti specialiai tam skirtais šepėčiais ar kabliais.
41. Dirbant su elektros įrankiais labai pavojingose ir padidinto pavojingumo patalpose turi būti naudojama ne aukštesnė kaip 42 V įtampa. Labai pavojingose patalpose ir nepalankiomis sąlygomis (katiluose, bakuose ir t.t.) leidžiama dirbti tik su elektros įrankiais, maitinamais ne aukštesne kaip 12 V įtampa. Atskirais atvejais galima dirbti ir su 42 V įtampa maitinamais elektros įrankiais, tačiau būtinai turi būti naudojamos apsauginės priemonės (dielektrinės pirštinės, kilimėliai, šalmai ir kt.)
42. Draudžiama transformatorius, dažnio keitiklius, prie kurių jungiami elektros įrankiai, statyti įvairių talpyklų (cisternų, kamerų, rezervuarų) viduje, katilų pakurose, turbinų kondensatoriuose, požeminiuose statiniuose (šuliniuose, kamerose ir t.t.). Draudžiama transformatorius statyti tranšėjose, iškasose ir kt. inžineriniuose įtvirtinimuose dirbant žemės darbus.
43. Prijungti kilnojamus elektrinius įrankius ir prietaisus per skiriamuosius transformatorius, dažnio keitiklius, apsauginius atjungimo įrenginius, gali asmuo, turintis vidurinę apsaugos nuo elektros kategoriją. Prie skiriamąjo transformatoriaus galima prijungti tik vieną elektros mašiną ar įrankį.

V. DARBUOTOJO VEIKSMAI AVARINIAIS (YPATINGAIS) ATVEJAIS

44. Pastebėjus bet kokius gedimus, galinčius sukelti avarinę situaciją arba nelaimingą atsitikimą, nedelsiant nutraukti darbą ir apie tai pranešti Centro vadovui ar jo įgaliotam asmeniui.
45. Jei kyla pavojus sveikatai ar gyvybei, išeiti iš pavojingos zonos, pranešti Centro vadovui, jeigu reikia, specialioms tarnyboms bendruoju pagalbos telefonu 112 visais atvejais.
46. Pastebėjus gaisrą, kviesti ugniagesius bendruoju pagalbos tel. 112; organizuoti žmonių, materialinių vertybių evakavimą; gesinti turimomis priemonėmis; pranešti Centro vadovui.

VI. DARBUOTOJO VEIKSMAI, BAIGUS DARBĄ

47. Sutvarkyti darbo vietą, visas mašinas ir mechanizmus atjungti nuo elektros tinklo, nuvalyti.
48. Apsaugos priemonės, sudėti į tam skirtas vietas. Patikrinti, ar nepažeista kabelio izoliacija.
49. Nusiplauti veidą ir rankas šiltu vandeniu su muilu, esant galimybei nusiprausti po dušu.
50. Apie visus pastebėtus nesklandumus pranešti įstaigos vadovui ar jo įgaliotam asmeniui.

Instrukcijos projektą parengė UAB „Saugotyra“